

การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับอำเภอ กรณีศึกษาอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

Construction of a Civil Society Organization Network at District Level. A Case Study of Yang Si Surat District, Maha Sarakham Province.

ชวลิต ทิพม่อม¹, ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์²

Chawalit Tippamom¹, Thanapauge Chamaratana²

Received: 17 January 2019

Revised: 3 March 2019

Accepted: 6 April 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับองค์กร คือ ตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 คน จาก 16 องค์กร ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกใน 3 เรื่อง ได้แก่ 1.เป็นตัวแทนหน่วยงานหลายส่วน 2.มีประเด็นเฉพาะในการทำงาน และ 3.มีการทำงานประชาสังคมระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง ในส่วนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยโปรแกรม ATLAS.ti ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการใช้แหล่งบุคคลที่ต่างกัน เวลาต่างกัน และสถานที่ต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ของอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม เกิดขึ้นจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน นโยบายของหน่วยงานรัฐ การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด และความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน โดยมีกระบวนการสร้างเครือข่าย 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย การกระตุ้นให้เกิดการรวมตัว การสร้างจุดร่วม การแสวงหาแกนนำ การแสวงหาสมาชิก การเตรียมเครือข่าย การสร้างความผูกพัน และการพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน

คำสำคัญ : องค์กรภาคประชาสังคม, เครือข่ายทางสังคม, ประชาสังคม

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 093-5373232, E-mail:chawchaw_chawalit@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 091-0562317, E-mail: thanacha@kku.ac.th

¹ Student Master of Arts Program Student, Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, 093-5373232, E-mail:chawchaw_chawalit@hotmail.com

² Assistant Professor of Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, 091-0562317, E-mail: thanacha@kku.ac.th

Abstract

The objective of this qualitative research was to investigate the prospects of setting up a civil society organization network at Yang Si Surat District. Currently, an organization level analysis unit serves as the representative of organization in the area. Data was collected using in-depth interviews and participatory observation with 16 key informants from 16 organizations. Three criteria were used during the selection process: there had to be a variety of representatives from various agencies, there had to be specific issues in the workplace, and applicants had to have worked continuously in civil society at the district level. The data was analysed by using content analysis supported by ATLAS.ti. The accuracy of the data was checked using different personal data sources at different times and locations. The result showed it was conducive to establish a district civil society organization network at Yang Si Surat District. There were five enabling factors: role of positioning, government policy statements, support from outsourcing agencies on founding of the organization, problem situation, and demand for accomplishing a common goal. The seven steps of the process of network construction consisted of promoting integration, setting a common aim, identifying a leader, identifying members, arranging the organizational network, improving a connection, enhancing capabilities, and disseminating the result.

Keywords: Civil Society Organization Network, Social Network, Civil Society.

บทนำ

ปัจจุบันมีพื้นที่ระดับอำเภอจำนวนมากในประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาค่าเช่าที่ดิน ปัญหาสุขภาพของเกษตรกร ปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ปัญหาที่ดินทับซ้อน และปัญหาอุบัติเหตุ แต่ที่ผ่านมายังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหา ให้บริการสนับสนุน และช่วยเหลือประชาชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในการดำเนินการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงยังมีข้อจำกัดในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน (สภาอัยการแห่งเมืองเบิ่งแกง นครมหาสารคาม, 2560) เพราะฉะนั้นลักษณะสังคมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัว เครือญาติ หรือพี่น้องคนบ้านเดียวกัน จะช่วยเหลือกันให้รอดพ้นจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ (ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, 2549) ด้วยเหตุนี้

จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในอำเภอไม่ว่าจะเป็นภาคีความร่วมมือในส่วนราชการ ท้องถิ่น ท้องที่ และชาวบ้าน ในลักษณะ “เครือข่ายองค์กรประชาสังคมระดับอำเภอ” (สภาอัยการแห่งเมืองเบิ่งแกง นครมหาสารคาม, 2560) มีการดำเนินงานเชื่อมโยงและสร้างความร่วมมือในการทำงานหนุนเสริมพื้นที่และประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในอำเภอ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2557) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมเดียวกัน มีการขยายเครือข่ายทั้งแนวราบและแนวตั้ง มีการเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวาง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, 2554)

ดังนั้น การศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม จึงมีความสำคัญที่ใช้เป็นบทเรียนหรือความรู้สำหรับพื้นที่อำเภออย่างสิสุราช จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำไปขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับตำบล และนำไป

เป็นความรู้ในการถ่ายทอดขยายผลให้กับพื้นที่
อำเภออื่นที่มีความสนใจต่อไป

ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่เลือกพื้นที่อำเภอ
ยางสีสุราชเป็นพื้นที่ในการศึกษาการสร้างเครือข่าย
องค์กรภาคประชาสังคมระดับอำเภอ เพราะอำเภอ
ยางสีสุราชเป็น 1 ใน 13 อำเภอ ของจังหวัด
มหาสารคาม ที่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กร
ภาคประชาสังคมระดับอำเภอ เพื่อรวมกันแก้ไข
ปัญหาขยายอย่างมีส่วนร่วมของคนในอำเภอ
ยางสีสุราชและเพื่อต้องการพัฒนาอำเภอยางสีสุราช
ไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งการสร้างเครือข่ายองค์กร
ภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช มีปัจจัยการมา
รวมกันจากหลายสาเหตุปัจจัย นอกจากนั้นใน
กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม
อำเภอยางสีสุราชยังมีกระบวนการสร้างที่เป็น
ขั้นตอนที่ชัดเจน

จากปรากฏการณ์ที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึง
สนใจศึกษาปรากฏการณ์การสร้างเครือข่ายองค์กร
ภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช เพื่อทำความเข้าใจ
สาเหตุ สถานการณ์ปัญหา สาเหตุ ปัจจัย และขั้นตอน
การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่
อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาค
ประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร
ประเด็นหลัก คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ที่ใช้
อธิบายการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม
ในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่อำเภอ

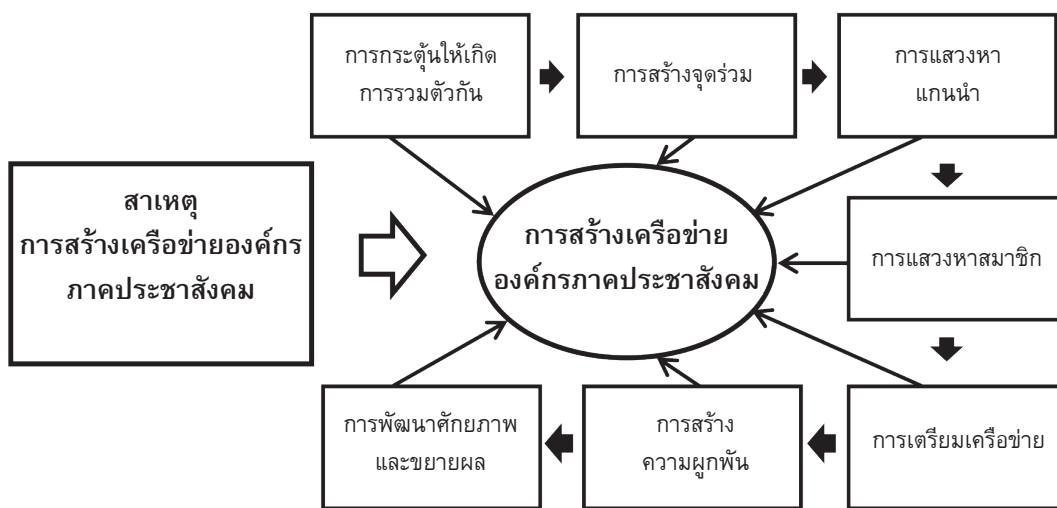
การสร้างเครือข่ายจะเกิดจากสาเหตุ
4 ประการ ประกอบด้วย การจัดตั้งและสนับสนุน
โดยหน่วยงานต่างๆ หรือเกิดจากผู้นำประมาณ

หรือการกำหนดนโยบาย และอาจเกิดจากการ
ตอบสนองพื้นที่ ทั้งนี้การทำงานและกิจกรรมจะมี
ความเป็นทางการ มีระเบียบ และมีโครงสร้างความ
สัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นแนวดิ่ง รวมถึงเกิดขึ้นเอง
ตามธรรมชาติ ผ่านการร่วมมือ การเรียนรู้ สื่อสาร
และแก้ไขปัญหา ทั้งนี้การทำงานต้องเป็นไปอย่าง
อิสระ ไม่มีการครอบงำ ทำให้ความสัมพันธ์มี
ลักษณะแบบแนวราบที่ไม่ซับซ้อน นอกจากนั้นอาจ
เกิดจากสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดการ
เรียนรู้ร่วมมือแก้ไขปัญหา รวมถึงการต่อรอง ต่อสู้
ปกป้อง รักษาสิทธิ และปรับบทบาทต่อการพัฒนา
(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ, 2547) ตลอดจนต้องการ
มุ่งให้บรรลุเป้าหมาย เพราะการทำงานจะไม่สามารถ
ดำเนินการได้เพียงคนเดียวลำพัง ต้องมี
การรวมตัวของคนส่วนต่างๆ เข้ามาประสานผล
ประโยชน์ ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน
ทำให้บรรลุเป้าหมาย (ชนพฤษ์ ชามะรัตน์, 2554)

ขณะเดียวการสร้างเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ
ต้องดำเนินการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกระตุ้น
ให้เกิดการรวมตัวกัน โดยใช้วิธีการจัดเวทีประชุม
เวทีสัมมนาให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึง
ปัญหา พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดเป้าหมาย
วัตถุประสงค์ และค้นหาแนวทาง แผนการทำงาน
ในการแก้ไขปัญหา การสร้างจุดร่วม โดยการ
กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์การก่อตั้ง มีประเด็น
ปัญหาาร่วมกัน และผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่าง
ชัดเจน การแสวงหาแกนนำ ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม
เพื่อทำหน้าที่ผลักดันการทำงาน มีการกำหนด
บทบาท กำหนดเป้าหมาย กำหนดแผน และ
กำหนดผู้ประสานงานหลักที่มีหน้าที่ชี้แจงเป้าหมาย
วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ให้สมาชิกได้รับรู้และ
ขยายสมาชิก การแสวงหาสมาชิก โดยค้นหาได้จาก
ความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่แล้ว หากจากการสื่อสาร
สาธารณะ จัดสัมมนา เปิดเวที หรือจะหาแนวร่วม
แบบความสัมพันธ์ตัวต่อตัวโดยให้แกนนำไปค้นหา
คนที่คิดคล้ายกัน เคยทำงานลักษณะเดียวกัน
การที่จะให้แนวร่วมสนใจควรมีการชี้แจงให้สมาชิก

รับรู้ สร้างแรงจูงใจ โดยการจัดอบรมให้ความรู้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) รวมถึงต้องมีการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย ให้ได้รับรู้วิธีการแก้ไขปัญหา ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล และการสื่อสารร่วมกันจนเกิดความไว้วางใจต่อกัน ตลอดจนการสร้างความรู้ความผูกพันและพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย โดยการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน การสร้างข้อตกลง การบริหารร่วมกัน การกำหนด

วัตถุประสงค์ การกำหนดบทบาท และการวางแผน ทำกิจกรรมร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน โดยการพัฒนาทักษะและศักยภาพ ผ่านการดูงาน การอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างรูปธรรม และทำให้เกิดการจัดตั้งองค์กรใหม่ (นฤมล นีราทร, 2543) รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับองค์กร คือ กลุ่มหรือองค์กร ประกอบด้วย โรงพยาบาลยางสีสุราชโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานท้องถิ่นอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอยางสีสุราช องค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนกลุ่ม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน ในพื้นที่อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกใน

3 เรื่อง ได้แก่ 1.เป็นตัวแทนหน่วยงานหลายส่วน 2.มีประเด็นเฉพาะในการทำงาน และ 3.มีการทำงานประชาสังคมระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง

สำหรับการเก็บข้อมูล ก่อนลงไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้มีการเข้าร่วมเวทีประชุมของคณะทำงานระดับอำเภอ เพื่อเข้าไปแนะนำตัวทำความรู้จักกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขณะที่เข้าร่วมได้มีการสังเกตท่าทีของผู้เข้าร่วมประชุม เช่น การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม การยกมือขึ้น หรือการแสดงออกต่างๆ ต่อมาผู้วิจัยจึงโทรศัพท์เพื่อนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามรายชื่อในทำเนียบคณะทำงาน เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แนะนำตัวต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ชี้แจงความเป็นมา

วัตถุประสงค์ และผลที่จะได้รับจากการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้บอกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบ ว่ามีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากรายชื่อที่ระบุไว้ในทำเนียบคณะกรรมการสภาอัยการ เบื้องต้นคนอำเภอยางสีสุราช และได้รับการติดต่อมาจากฝ่ายเลขานุการที่ทำหน้าที่ประสานงานหลัก ที่ระบุได้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เข้าร่วมการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการอธิบายยืนยันถึงจริยธรรมในการวิจัยของผู้วิจัย ที่จะดำเนินการปกปิดชื่อหรือเนื้อหาที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้เป็นความลับ ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงได้เริ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก ในขณะการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้มีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีการสังเกตทำที่ขณะสัมภาษณ์ และมีการสังเกตบริบทแวดล้อมขณะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งในสถานที่ทำงาน หรือบ้านพักอาศัย หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้มีการแสดงความขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เมื่อเก็บข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แหล่งข้อมูลต่างกัน (Data Sources Triangulation) ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากตัวแทนโรงพยาบาลอำเภอ ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนการปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนประชาชน หลังจากนั้นจึงได้มีการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุปรวบรวมข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกเสียง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 คน ซึ่งจัดพิมพ์ข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Word และป้อนเข้าสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้โปรแกรม ATLAS.ti

อนึ่ง งานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE613016

ผลการวิจัย

เมื่อได้ดำเนินการศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม ระดับพื้นที่เขตอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม ระดับพื้นที่เขตอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

1. สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่

สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เกิดขึ้นจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ดังนี้

1.1 บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน

บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน เป็นหนึ่งปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานในเรื่องระบบการทำงานด้านสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System) ซึ่งทำหน้าที่บูรณาการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนภายใต้บริบทพื้นที่ โดยกระบวนการจัดการความรู้และชื่นชม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนพึ่งตนเองได้ ทำให้เกิดสุขภาวะของประชาชน (สำนักงานบริการสาธารณสุข, 2570) นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ที่มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานของกองสาธารณสุข ทำหน้าที่ดูแลเรื่อง ประเด็นระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ หรือประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย หรือจะเป็นเจ้าหน้าที่เภสัชกรโรงพยาบาลอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานในเรื่องงานคุ้มครองผู้บริโภค จึงทำให้เป็นปัจจัยสาเหตุเข้ามารวมเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 ที่ว่า

“สภาอัยกแพ่งอำเภอจะดูว่ามีประเด็นงานอะไรที่เกี่ยวข้องกับงานเจ้าหน้าที่เภสัชกรบ้าง ซึ่งมีการอาหารปลอดภัยที่จะทำงานคุ้มครองผู้บริโภค พี่ก็เลยได้ไปเข้าร่วมด้วย” (สัมภาษณ์เมื่อ 14 มิถุนายน 2561)

1.2 นโยบายของหน่วยงานรัฐ

เมื่อกล่าวถึงนโยบายของหน่วยงานรัฐ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือเป็นปัจจัยสาเหตุให้เกิดการก่อสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เหมือนตัวอย่างของหน่วยงานท้องถิ่น และท้องที่ในอำเภอยางสีสุราช มีการดำเนินงานตามนโยบายชาติ นโยบายกระทรวงมหาดไทย และนโยบายจังหวัดมหาสารคาม ที่เน้นให้มีการจัดการขยะ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของพื้นที่อำเภอยางสีสุราชที่มีความต้องการดำเนินงานนโยบาย 4 ดี ได้แก่ สุขภาพดี สังคมดี เศรษฐกิจดี และสิ่งแวดล้อมดี ซึ่งนโยบาย 4 ดี เกิดขึ้นจากนายอำเภอได้ปรับใช้รูปแบบการทำงานที่ได้จากการศึกษาดูงาน โดยนำมากำหนดใช้ในพื้นที่ให้หน่วยงานภาควิชาการ ท้องถิ่น และท้องที่ ได้ร่วมมือกันดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12 ที่ว่า

“ประเด็นเรื่องขยะ เป็นประเด็นแรก เพราะขยะเป็นนโยบายของนายอำเภอคนเก่า ที่มีนโยบายทำเรื่อง 4 ดี ของอำเภอยางสีสุราช คือ สุขภาพดี สังคมดี เศรษฐกิจดี และสิ่งแวดล้อมดี ถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็มุ่งเป้าไปที่เรื่องขยะ เพราะขยะเป็นปัญหาในระดับอำเภอ ระดับประเทศชาติ และเป็นนโยบายของรัฐบาล ต้องการขับเคลื่อนเรื่องขยะ” (สัมภาษณ์เมื่อ 18 มิถุนายน 2561)

1.3 การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก

การดำเนินงานของอำเภอยางสีสุราช ในประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย มีความสอดคล้องกับประเด็นการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ในนาม “เครือข่ายอัยกแพ่ง เบิ่งแง คนสารคาม” จึงได้เกิดความร่วมมือในการ

สนับสนุนพื้นที่อำเภอยางสีสุราช ให้สามารถจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนบุคลากรในการช่วยเหลือสนับสนุนให้มีการจัดกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะระดับอำเภอ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทุกภาคส่วนในอำเภอยางสีสุราช รวมถึงช่วยสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในระดับอำเภอยางสีสุราช ให้ครอบคลุมทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน และสนับสนุนให้เกิดการก่อตั้ง “สภาอัยกแพ่ง เบิ่งแง คนอำเภอยางสีสุราช” ที่สร้างความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลยางสีสุราช องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และภาคประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอำเภอยางสีสุราช และสร้างจิตสำนึกให้คนอำเภอยางสีสุราชรักบ้านรักเมืองของตนเอง

1.4 สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนดการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในอำเภอยางสีสุราชที่ผ่าน ก่อนตั้งเป็นสภาอัยกแพ่ง เบิ่งแง คนอำเภอยางสีสุราช หน่วยงานส่วนราชการต่างๆ มีการลักษณะการแก้ไขปัญหาแบบต่างคนต่างทำ หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงไม่ให้ความสำคัญเน้นทำงานเฉพาะพื้นที่ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน การทำงานไม่เกิดบูรณาการที่จับต้องได้ เพราะไม่มีการติดตามการดำเนินงาน จึงทำให้คนในอำเภอยางสีสุราชมีการจัดเวทีประชุมพูดคุยในการระดมปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม โดยในที่ประชุมมีการคัดเลือกปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยได้ส่งผลกระทบต่อครอบคลุม 7 พื้นที่ตำบล ซึ่งตำบลที่มีรถเก็บขยะจะต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการขยะถึงปีละ 20,000 บาท นอกจากนั้นตำบลไหนที่ไม่มีรถเก็บขยะ ก็จะทำให้ปัญหาการนำขยะไปทิ้งในป่าโคกสาธารณะ ทำให้เกิดปัญหาสารพิษในขยะปนเปื้อนอาหารตามธรรมชาติ

1.5 ความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

คนในอำเภอยางสีสุราชได้ร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ที่ต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอำเภอร่วมกัน ทำให้คนในอำเภอมีจิตสำนึก มีระเบียบวินัย และมีพฤติกรรมที่ดี ช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความน่าอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทำให้คนในอำเภอยู่ดี กินดี สุขภาพดี และเศรษฐกิจดี มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ฟังตนเองได้โดยไม่ต้องรอคอยการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ

2. การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่

การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ กรณีศึกษา อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคามมีกระบวนการดำเนินงานจำนวน 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว

เริ่มจากนายอำเภอยางสีสุราชเชิญชวนผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมเวทีนโยบาย 4 ดี โดยในที่ประชุมมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดของโครงการ ให้หน่วยงานราชการ สาธารณสุข โรงเรียน ผู้นำท้องที่ และองค์กรปกครองท้องถิ่นได้เข้าใจรายละเอียด เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการระดมปัญหา ค้นหาแนวทางทางแก้ไขปัญหา คัดเลือกคณะกรรมการ และมีการตั้งคณะกรรมการทำงานระดับอำเภอโดยนายอำเภอ

2.2 การสร้างจุดร่วม

เริ่มจากการค้นหา “ปัญหาร่วม” เพียงปัญหาเดียวที่ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่อำเภอยางสีสุราช คือ ปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งมีการคัดเลือก “ผู้ประสานงานหลัก” ทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในระดับอำเภอ นอกจากนั้นพื้นที่ตำบลทั้ง 7 แห่ง ในเขตการปกครองของอำเภอยางสีสุราชจะต้องมีการกำหนดหมู่บ้านนำร่องในการ

แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยขึ้นมาจำนวน 1 หมู่ เพื่อเป็น “พื้นที่ร่วม” ให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน วัด ประชาชน และผู้นำชุมชนได้ทำงานร่วมกัน

2.3 การแสวงหาแกนนำ

ในขั้นตอนนี้ ได้มีเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมเพื่อค้นหาแกนนำ โดยการลงชื่อด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ในประเด็นปัญหาที่แต่ละคนมีความถนัด เพื่อคัดเลือกปัญหาที่มีคนร่วมลงชื่อมากที่สุด จึงทำให้มีคณะกรรมการที่เป็นจิตอาสาเป็นแกนนำจำนวน 10 คน ที่มาจากตัวแทนหน่วยงานราชการทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนกำนัน ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนโรงเรียน ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนเกษตรกรอำเภอ เมื่อได้แกนนำแล้วได้มีการกำหนดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน โดยถามความสมัครใจ และดูจากความถนัด ความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละบุคคลที่จะเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และได้มีการทำหนังสือแต่งตั้งแกนนำ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 ที่ว่า

“พยาบาลเป็นเลขา เป็นคำสั่งอำเภอ มีใครเป็นประธาน ประธาน คือ กำนัน ดูจากความสามารถ ยกมือเลือก ให้คนอื่นเสนอแล้วรับรอง ยกมือสนับสนุน ไม่บังคับเลือก จะดูจากทำงานหรือไม่” (สัมภาษณ์เมื่อ 12 มิถุนายน 2561)

2.4 การแสวงหาสมาชิก

การแสวงหาสมาชิกจะมีผู้ประสานงานหลักทำหน้าที่ในการค้นหาและชักชวนสมาชิกเข้าร่วม โดยจะค้นหาสมาชิกที่มีบทบาทหน้าที่ประจำที่อยู่ในความรับผิดชอบอยู่แล้วโดยตำแหน่ง ค้นหาจากคนที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อนในโครงการต่างๆ ค้นหาจากเพื่อนที่เคยทำงานร่วมกันในสาขาวิชาชีพด้านสาธารณสุข ค้นหาจากคนที่ทำงานเป็นสมาชิกเครือข่ายการทำงานในระดับตำบล ค้นหาจากคนที่มีความสามารถในการทำงาน และในส่วนการชวนสมาชิกจะใช้วิธีการชวน

แบบปากต่อปากโดยชี้แจงในเวทีประชาคม เวิร์ท ประชุมหัวหน้าส่วน ให้คนที่เข้าร่วมประชุมได้บอก ต่อประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ที่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก รวมถึงใช้วิธีการทำหนังสือเชิญจาก นายอำเภอไปยังหน่วยงานราชการหรือองค์กร ต่างๆ ได้ประชุมชี้แจง คัดเลือกตัวแทนในหน่วยงาน หรือองค์กรของตนเองเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดย สมาชิกที่เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการ โรงเรียน และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน

2.5 การเตรียมเครือข่าย

การเตรียมเครือข่าย เริ่มจากการ ประชุมวางแผนเตรียมการทำงานก่อนลงพื้นที่ พร้อมทั้งประเมินสถานการณ์พื้นที่ว่ามีความพร้อม ในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ก่อนที่ คณะทำงานจะลงพื้นที่ทุกครั้ง มีการศึกษาความรู้ จากพื้นที่ต้นแบบภายในอำเภอ เพื่อนำมาออกแบบ การทำงานในพื้นที่ตำบลขยาย รวมถึงมีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน มีการสรุปบทเรียนการดำเนินงาน เพื่อให้เห็น ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน และนำข้อมูล จากการดำเนินงานมาใช้ออกแบบแนวทางการ ทำงาน ทบทวนสมาชิกเก่าใหม่ เพื่อถามความ สัมผัสใจที่จะดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนั้นยังม ีการสื่อสารกันภายในคณะทำงานให้เห็นปัญหา หรือให้เห็นต้นแบบที่ทำงานได้ประสบความสำเร็จ ผ่านช่องทาง LINE กลุ่มคณะทำงานสภาอักษะกแพง เบ็งแงง คนอำเภออย่างสีสุราช

2.6 สร้างความผูกพัน

หลังจากนายอำเภอแต่งตั้งรายชื่อคณะ ทำงาน และสมาชิกสภาอักษะกแพง เบ็งแงง คนอำเภอ อย่างสีสุราช จึงได้ดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การประชุมเพื่อเสนอแนะแนวความคิด การ

สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนนโยบาย การทำงานระดับอำเภอ ออกแบบขั้นตอน กระบวนการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่ความ รับผิดชอบตามความเหมาะสมที่แต่ละคนมีความ ถนัด การออกนิเทศงานในตำบล เพื่อสร้างความรู้ และกระตุ้นให้เกิดการดำเนินงาน รวมถึงหนุนเสริม ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 ที่ว่า

“จะไปสร้างกลไก สร้างองค์ความรู้ กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติ หนุนเสริม มีการติดตาม ประเมินผล อยู่อย่างต่อเนื่อง” (สัมภาษณ์เมื่อ 11 มิถุนายน 2561)

2.7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการ

ทำงาน

การพัฒนาศักยภาพเครือข่าย มีการ อบรมวิทยากรระดับตำบลทั้งในและนอกสถานที่ หรือร่วมประชุมกับ “สภาอักษะกแพง เบ็งแงง คน มหาสารคาม” เพื่อแลกเปลี่ยนนำเสนอผลงาน และ มีการนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนภายในและ ภายนอกอำเภอมาใช้ถ่ายทอดในระดับพื้นที่ตำบล และขยายผลการทำงานมีการขยายประเด็นการ ทำงานเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ให้ครอบคลุมทั้ง อำเภอ จากเดิม 7 หมู่บ้าน ขยายเป็น 91 หมู่บ้าน ยังมีการขยายประเด็นการทำงานจากประเด็นเดียว เรื่องการจัดการขยะเป็น 9 ประเด็น โดยบูรณาการ ความร่วมมือกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต และระบบสุขภาพอำเภอ (พชอ.) รวมถึงมีการ ตั้งเครือข่ายระดับตำบล เพื่อดำเนินงานการจัดการ ขยะแบบมีส่วนร่วม โดยมีนายกองค้การบริหารส่วน ตำบลเป็นประธาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบทบาทเป็น คณะกรรมการเครือข่ายระดับตำบล นอกจากการ ขยายผลการทำงานในพื้นที่ตำบลแล้วอำเภออย่างสี สุราชยังเป็นพื้นที่ในการศึกษาดูงานของพื้นที่ อำเภออื่นในการบูรณาการการทำงานเรื่องจัดการ ขยะมูลฝอย

สรุปผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น สรุปได้ว่าการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เกิดจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ได้แก่ 1. บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน ที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอตัวเข้ามาเป็นแกนหลักในการทำงานเครือข่าย 2. นโยบายของหน่วยงานรัฐ ช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายอำเภอ เพราะหน่วยงานราชการต้องการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดและเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญที่หน่วยงานราชการจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของตนเอง 3. การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก ที่เข้ามาเป็นหน่วยในการสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานลักษณะเครือข่ายและยกระดับการทำงานในกรณีที่มีข้อจำกัดด้านระเบียบงบประมาณ ทักษะ ความรู้ที่พื้นที่อำเภอยังไม่มี 4. สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด ซึ่งประชาชนในอำเภอเกิดความไม่พอใจของปัญหา มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเอง โดยไม่รอคอยการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐเพียงอย่างเดียว และ 5. ความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ที่ต้องการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายระดับอำเภอที่จะช่วยกันพัฒนาอำเภอของตนเองให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ขณะที่ การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีกระบวนการดำเนินงานจำนวน 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว โดยเริ่มต้นจากนายอำเภอเป็นแกนนำหลักในการประชุมพูดคุย สร้างความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และร่วมกันวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยมีทีมงานคอยสนับสนุน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจุดร่วม เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของอำเภอ เริ่มจากการค้นหา “ปัญหาร่วม” มีการคัดเลือก “ผู้ประสานงานหลัก” ทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม และ

การสร้าง “พื้นที่ร่วม” ทำให้ทุกคนในอำเภอได้มีการทำกิจกรรม ช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้กัน ขั้นตอนที่ 3 การแสวงหาแกนนำ จะต้องเกิดจากความสมัครใจที่จะมาทำงานร่วมกันตามความถนัดของตนเอง ขั้นตอนที่ 4 การแสวงหาสมาชิก เกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ที่มีการชักชวนกันของกลุ่มเพื่อนที่เคยทำงานร่วมกัน หรือประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากให้กับผู้ที่มีความสนใจได้มีโอกาสเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย และอาจจะเกิดขึ้นได้ในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการออกหนังสือราชการเพื่อเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมเครือข่าย เพื่อให้แกนนำและสมาชิกเครือข่ายมีความพร้อมในการทำงาน โดยเริ่มจากการวางแผนทำงานร่วมกัน การสร้างความใจร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสื่อสารระหว่างกัน ขั้นตอนที่ 6 สร้างความผูกพัน ระหว่างแกนนำและสมาชิกในเครือข่าย ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน การประชุมวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ การลงติดตามประเมินผล และการสรุปทบทวนแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการดำเนินงาน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายในอำเภอและนอกอำเภอ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ของคนทำงาน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการถ่ายทอดและขยายผลการดำเนินงานในเครือข่ายระดับตำบล

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยสาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย อากาศโร (2547) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายเกิดจากการจัดตั้งและสนับสนุนโดยหน่วยงานต่างๆ และเกิดจากสถานการณ์เป็นตัวกำหนด เกิดจากปัญหาทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมมือแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นมี

ความสอดคล้องกับแนวคิดของธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2554) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายเกิดจากการมุ่งให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการรวมตัวของคนส่วนต่างๆ เข้ามาประสานผลประโยชน์ ช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน เช่นเดียวกันนี้ปัจจัยสาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเกศสุดา สิทธิสันติกุล (2561) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องเครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง ที่ชี้ให้เห็นว่า การก่อเกิดเครือข่ายเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านในลุ่มน้ำจาง โดยมีการสนับสนุนจากอดีตศึกษานิเทศก์ คณะทำงานลุ่มน้ำ

ขณะที่ กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในปัญหา การสร้างจุดร่วม การแสวงหาแกนนำ และการแสวงหาแนวร่วมเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย รวมถึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล นิราทร (2543) ที่เพิ่มเติมกระบวนการสร้างเครือข่ายอีก 3 ขั้นตอน ได้แก่ เตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย สร้างความผูกพันและพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย และพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน นอกจากนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดือนเพ็ญ คำพวง (2559) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอปากช่อง นครราชสีมา ได้ชี้ให้เห็นว่า ขั้นตอนการเกิดเครือข่ายเริ่มจากการประสานความร่วมมือ ให้เข้าร่วมการประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็น คัดเลือกผู้นำเครือข่าย รวมถึงประชุมระดมความคิดเห็นจากสมาชิกเพื่อวางแผนการทำงาน จัดตั้งคณะทำงาน

พร้อมแบ่งบทบาทหน้าที่ รวมถึงมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการสนับสนุนช่วยเหลือกันของสมาชิกและหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีการติดตามการทำงานโดยการประชุมประจำเดือน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ อำเภอ ยังคงต้องอาศัยนโยบายของหน่วยงานราชการ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระทรวงมหาดไทย ให้มีการกำหนดนโยบายสร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอระหว่างส่วนราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น ท้องที่ และประชาชน โดยกำหนดให้นายอำเภอมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษา ผลักดันสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ และผลักดันให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติการในพื้นที่ ตลอดจนจกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้เกิดการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ตำบล โดยกำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญที่จะดำเนินการให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ตำบล และผลักดันให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติการในพื้นที่ ตลอดจนจหน่วยงานราชการในระดับอำเภอ ควรมีการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอและพื้นที่ตำบล ตลอดจนของค์กรภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม และติดตามผลักดันการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอและพื้นที่ตำบลให้สามารถเกิดขึ้นจริง

ขณะเดียวกัน มีข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ เพื่อให้มีการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ ระดับตำบล และระดับชุมชน สามารถที่จะมีการรวมตัวกันได้ในหลายสาเหตุ เช่น บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานนโยบายของหน่วยงานรัฐ การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด และความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบริบทพื้นที่ ในส่วนของการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ ระดับตำบล ควรมีปฏิบัติการใน 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจุดร่วม ขั้นตอนที่ 3 การแสวงหาแกนนำ ขั้นตอนที่ 4 การแสวงหาสมาชิก ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมเครือข่าย ขั้นตอนที่ 6 สร้างความผูกพัน ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ ที่สนับสนุนทุนในการศึกษาปริญญาโท ซึ่งถือเป็นโอกาสได้ทำงานวิจัยฉบับนี้ รวมถึงต้องขอขอบคุณสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนมหาสารคาม ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนและประสานงาน ให้มีโอกาสเข้าถึงพื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นอกจากนั้น ต้องขอขอบคุณคณะทำงานสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนอำเภออย่างสีสุราช ทั้ง 16 ท่าน ที่ยอมเสียสละเวลา เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทเรียนของสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนอำเภออย่างสีสุราช จะถูกนำไปใช้เป็นบทเรียนสำคัญให้กับการขยายผลเครือข่ายองค์กรประชาคมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- เกศสุดา สิทธิสันติกุล. (2561). เครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่ากรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 16 (1).
- ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย. (2549). *เครือข่ายทางสังคม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เดือนเพ็ญ คำพวง (2559). การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 12 (1).
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2554). *การสร้างเครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2554). หมุดยึดคนกระจ่าย: เครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 7 (3).
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2560). หมุดยึดเด็กไกลบ้าน: บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีพของแรงงานนักเรียนไทยในออสเตรเลีย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, 9 (2).
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2557). การเมืองภาคประชาชน ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทยและบทบาทต่อสังคมการเมืองไทย. [ออนไลน์] 2560 [อ้างเมื่อ 22 สิงหาคม 2560]. จาก <https://www.academia.edu/31090205/>

พระมหาสุทิดย์ อาภากรโ (อบอุ่น). (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

สภาอัยกแพง เบ็งแกง คนมหาสารคาม. (2560). กลไกประชาสังคมระดับอำเภอ จังหวัดมหาสารคาม. บันทึกการประชุมกลไกประชาสังคมระดับอำเภอจังหวัดมหาสารคาม. วันที่ 20 เมษายน 2560 ณ ห้องประชุมสันติรัตน์ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สภาอัยกแพง เบ็งแกง คนมหาสารคาม.

สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2557). การขับเคลื่อนระบบสุขภาพพระดับอำเภอ (รสอ.). นนทบุรี : สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.